

-225-

Šiuo laikotarpiu daug rūpinamasi lietuvių kalbos grynumu. Ne vienas iš rašančiųjų atkreipia dėmesį į tai, kad XVIII a. religinių raštų kalba labai užteršta, pilna bažnytinių-feodalinų žargonų, kad reikia gryninti lietuvišką laštų kalbą. Tai matyti iš A. Klemento, S. Valiūno, D. Poškos, K. Nezabitauskio, A. Pabrėžos ir kitų pasisakymų.

<...>

eškant pakaitalų nelietuviškiems žodžiams ir turtinant literatūrinės kalbos leksiką, šiame laikotarpyje buvo kuriamasi ir naujadarų. Daugiausia jų sudarė S. Daukantas, A. Pabrėža (botanikos darbuose), L. Ivinskis ir kt.

-226-

Tačiau vienesnių, aiškiau apibrėžtų ir pastovesnių vienos literatūrinės lietuvių kalbos sudarymo principų bei normų dar nem atyti nei šio laikotarpio gramatikose, nei žodynuose, nei šiaip pasisakymuose dėl literatūrinės kalbos, nei pačioje raštų kalboje. Vienų norima remtis žemaičių tarme (S. Valiūnas, S. Daukantas, A. Pabrėža ir kt.), kiti orientuojasi į aukštaičių vakariečių tarmės formas, įsigalėjusias Rytų Prūsijoje ir pačioje Lietuvoje leidžiamuose religiniuose raštuose, tretiesiems artimesnės rytiečių tarmės lytis (A. Strazdas, V. Ažukalnis ir kt.).

JURGIS PABRĖŽA

(1771—1849)

J. Pabrėža, vienas pirmųjų lietuvių botanikų, jaunystėje studijavęs Vilniaus universitete gamtos mokslus, o paskui tapęs kunigu, parašė keletą veikalų botanikos mokslo klausimais ir pasireiškė kaip poetas, palikęs trejetą originalių eilėraščių.

Chrestomatijoje spausdinamuose J. Pabrė-

žos eilėraščiuose („Esu sau žmogelis“ ir „Apie pypkininką“) atsispindi konservatyvios autoriaus pažiūros į Lietuvos valstiečių gyvenimą, idiliškomis spalvomis piešiama jų buitis. Vietomis eilėraščiuose autoriui pavyko perteikti natūralų pasakojimo toną ir kai kuriuos valstiečio psichologijos bruožus.

[ESU SAU ŽMOGELIS]

Esu sau žmogelis, šarpus¹ kožname darbe, —
Vis man pagal norą klojas, dieve, būk tau garbė.
Atbuvau baudžiąvą, kiek uždėjo ponas, —
Gir už tai mane ponas ir kunigas klebonas.
Užmokėjau donį, noris su didžia bėda, —
Nes'bljau dabar nei savo pono, nei urėdo.
Karčiamoj nesu skolingas, noris kas nedėlia
Atsigeriu patsai alaus, perku dar prieteliui.
Turiu jungą jaučių², tris žirgus įšertus
Ir namelius neskolingus, kožnam atvertus.
Turiu du sūneliu, dvi skaisčias mergeles, —
Kas tik anas gaun regėti, sako, kad panelės.

Prie tos ščėsties³, kad mano pati yr ščyra,
Visi turtai ir karunkos⁴ nieks yr prieš mane.
Nors mažas prūdelis, vienok užmal mierą,
Tankiai prie didelių turtų tikros ščėsties nėra.
Visad linksmas esu, ar ariu, ar sėju,
Prašau, dieve, būk ir toliau mano geradėju.
Galas.

Tauta ir Zodis. Kaunas, 1931. VII, 289 psl.

¹ Greitas, vikrus. ² pora ariamų jaučių. ³ laimės. ⁴ karūnos.

APIE PYPKININKĄ

Nieks man didybės, didžių vyresnybės,
Kurioms paklepčiai¹ atim jų aštrybes.
Nér man ponystų ir to neniekinu,
Vienok aš linksmas pypkę sau kūrinu².
Sumnenė³ čysta, niekad nesmūnijas⁴,
Ana nebijos, kad kilst perkūnijos.
Neboju nieko, tabokėlių trindams, —
Stoviu atvožniai⁵, pypkę sukūrinams.
Ansai tirionis⁶, kursai svieta spaudo,
Dreb' girdėdamas, kad perkūnai šaudo.
Aš, žaibus mėtant⁷, save pats stiprinu
Ir antrą pypkę prikimsęs kūrinu.
Tam neužvydžiu pavadžiaus⁸ geriausio,
Kurs prasto stono rand čėstį⁹ aukščiausią.
Tegul šlovinas¹⁰, aš to neniekinu,

Stovėdams žėdnai¹¹ pypkę sau kūrinu.
Nėra man smūtkų, nežinau, kas bėda,
Ir dėkavoju, kad pons dievs taip rėdo.
Jei man' plaka, kad provą niekina¹², —
Aš jam kloniojuos ir pypkę kūrinu.
O dūms regimas, ant oro išnykstas,
Paduod man mislis, kad nebūsiu šlykštus,
Primen man aiškiai, jog, čion gyvendamas,
Turiu veizėti, ką rasiu mirdamas.

*Tauta ir žodis. Kaunas, 1931, VII, 291
psl.*

¹ Pataikūnai. ² rūkau. ³ sąžinė. ⁴ nenuliūsta. ⁵ drąsiai. ⁶ tironas. ⁷ žaibuojant. ⁸ pasisekimo; progos. ⁹ garbę, laimę. ¹⁰ būna šlovingas, šlovinamas, garsėja. ¹¹ godžiai(?). ¹² teisę, teisingumą paniekina, sulaužo(?); nuoraše *Jey mon plakay kad prowā niekyna*.

